

Marta Hozer-Koćmiel, Urszula Zimoch

Podobieństwa i różnice sytuacji kobiet na rynku pracy w krajach "WINNET8"

Studia i Prace Wydziału Nauk Ekonomicznych i Zarządzania 26, 163-177

2012

Artykuł został opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

Marta Hozer-Koćmiel

Urszula Zimoch

Uniwersytet Szczeciński

PODOBIEŃSTWA I RÓŻNICE SYTUACJI Kobiet NA RYNKU PRACY W KRAJACH WINNET8

STRESZCZENIE

Celem artykułu jest określenie różnic i podobieństw w aktywności kobiet i mężczyzn na rynku w wybranych krajach Europy. Autorki podkreślają występowanie silnych różnic w zakresie głównych charakterystyk badanych rynków, to jest PKB *per capita*, wielkości rynku, współczynników aktywności ekonomicznej według płci i wieku, współczynników zatrudnienia kobiet według statusu zawodowego, zatrudnienia w niepełnym wymiarze czasu, wynagrodzenia ogółem oraz według zawodów. Wyróżniono trzy zasadnicze grupy krajów WINNET8: 1) zamożne kraje Północnej Europy: Wielka Brytania, Szwecja i Finlandia, 2) kraje Europy Południowej: Grecja, Włochy i Portugalia, oraz 3) najmniej zamożne kraje Polska i Bułgaria. Wpływanie na politykę zatrudnieniową na szczeblu regionalnym i krajowym ze szczególnym uwzględnieniem sytuacji kobiet na rynku pracy jest zasadniczym celem projektu. Właściwe rozeznanie się w sytuacji na rynkach na podstawie danych ilościowych jest niezbędne dla interesariuszy projektu, którzy formułować będą rekomendacje dotyczące polityki zatrudnieniowej.

Słowa kluczowe: rynek pracy, kobiety i mężczyźni, różnice i podobieństwa.

Wprowadzenie

W czerwcu 2010 roku na Uniwersytecie w Eworze w Portugalii odbyło się spotkanie ekspertów w zakresie problematyki *gender* realizujących wspólnie projekt WINNET8. Wydział Nauk Ekonomicznych i Zarządzania Uniwersytetu Szczecińskiego jest jednym z polskich reprezentantów biorących udział w tym przedsięwzięciu¹. Podczas spotkania omawiano między innymi sytuację na rynku pracy w danym państwie pod kątem różnic i podobieństw pomiędzy kobietami i mężczyznami. Większość państw charakteryzowała się wyższą aktywnością zawodową mężczyzn niż kobiet, silnymi różnicami w wynagrodzeniach, wertykalną i horyzontalną segregacją zawodową, wyższym bezrobociem kobiet. Analiza, niepotwierdzona konkretnymi statystykami, zbyt mocno upodobniła do siebie badane rynki.

Sytuacja ta zainspirowała autorki do napisania niniejszego artykułu, którego celem jest precyzyjne określenie różnic i podobieństw na rynku pracy pomiędzy kobietami i mężczyznami na podstawie danych statystycznych. Postawiono tezę, że pomimo występowania podobnych zjawisk na rynkach pracy krajów projektu WINNET8, ich skala i struktura jest silnie zróżnicowana.

Realizacji celu pracy służyły następujące zadania badawcze: analiza porównawcza wielkości badanych krajów i ich rynków pracy, analiza aktywności ekonomicznej² według płci i wieku, badanie współczynnika zatrudnienia oraz stopy wzrostu tego współczynnika, analiza zatrudnienia w niepełnym wymiarze czasu w poszczególnych krajach, analiza zatrudnienia kobiet w kontekście statusu zawodowego i rodzaju aktywności ekonomicznej oraz badanie różnic w zarobkach w krajach WINNET8.

Opis grupy badawczej i źródła danych statystycznych

W projekcie realizowanym w ramach programu INTERREG IVC bierze udział 8 krajów europejskich: Bułgaria, Finlandia, Grecja, Polska, Portugalia, Szwecja, Wielka Brytania i Włochy. Ideą przewodnią jest wpływ na rozwój gospodarczy przez zwiększanie udziału kobiet na rynku pracy, promowanie

¹ Obok Urzędu Miasta Lęborka i Starostwa Gryfickiego.

² Dokładny sposób wyznaczania każdej z analizowanych zmiennych opisano w *Labour Market Statistics*, European Commission, Luxemburg 2009.

innowacyjności, przedsiębiorczości i stosowania nowych technologii. Szczególną uwagę poświęca się na przeciwdziałanie segregacji wertykalnej i horyzontalnej rynku pracy. Analizę statystyczną przeprowadzono na podstawie danych zawartych w publikacji Eurostat *Labour Market Statistics*. Dane w przypadku większości zmiennych dotyczą 2008 roku, analizę wynagrodzeń kobiet wykonano, wykorzystując dane z 2006 roku.

Wyniki badań

Podstawą porównań ekonomicznych krajów jest informacja dotycząca produktu krajowego. Przed zagłębieniem się w sytuację na rynkach pracy przeanalizowano kształtowanie się PKB *per capita*³, który wykazał silne różnice w badanej grupie. Najbogatszymi krajami realizującymi wspólny projekt jest Wielka Brytania i Szwecja, w następnej kolejności Finlandia i Włochy. Najniżej w hierarchii uplasowały się Polska i Bułgaria. Członkostwo partnera z Bułgarii, pomimo zaawansowania działań projektu, jest niepewne. Jako argument podaje się fakt trudnej sytuacji finansowej w kraju ogółem i zawieszenie z tego powodu realizacji wielu działań międzynarodowych (zob. rysunek 1).

Analizę kształtowania się wysokości PKB na jednego mieszkańca poszerzono o odpowiedź na pytanie, jak zmieniła się jego wartość w stosunku do roku poprzedniego. Najwyższe stopy wzrostu zaobserwowano w krajach najmniej zamożnych – w Polsce i Bułgarii, najniższe tempo wzrostu występuje w najzamożniejszej Szwecji i Wielkiej Brytanii.

³ Wartość Produktu Krajowego Brutto podzielona przez liczbę jego mieszkańców mierzona w jednostkach PPS – ang. *Purchasing Power Standards*, EU-27 = 100%.

Rysunek 1. Zróżnicowanie produktu krajowego brutto w PPS w krajach projektu WINNET8, 2008 r.

■ UK, SE- 111.0-120.0, ■ FI, IT - 95.0-111.0, ■ PT, EL- 61.0-95.0, ■ PL, BG- 41.0-61.0

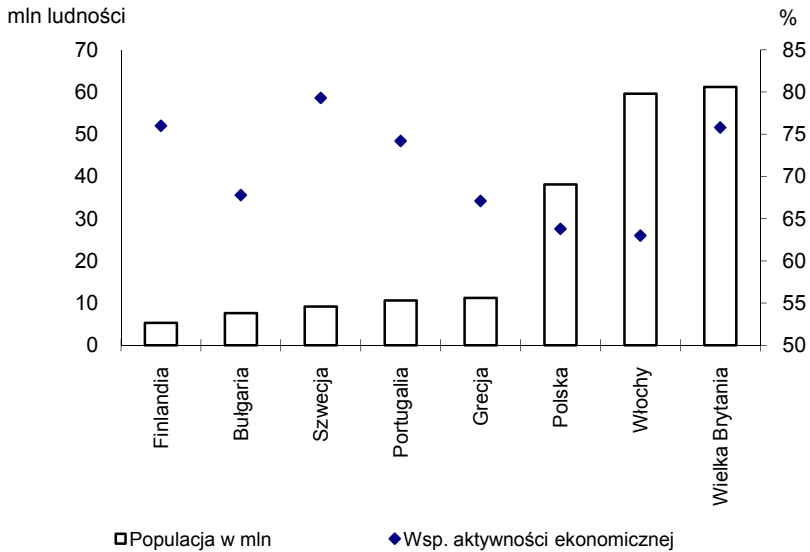
Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Eurostat, 2009.

Porównanie rynków pracy obejmuje również wielkość poszczególnych krajów realizujących projekt. Trzy kraje spośród badanej ósemki wyraźnie przodują pod względem liczby ludności: Wielka Brytania⁴, Włochy i Polska. Liczba ludności w pozostałych pięciu wynosi od 5,3 mln w Finlandii do 11,2 mln w Grecji. Informacje dotyczące wielkości są istotne dla organów i instytucji zajmujących się polityką równościową.

Jednym z zadań realizowanych w ramach projektu jest identyfikacja i zalecanie dobrych praktyk zwiększających równe prawa kobiet i mężczyzn, przede wszystkim w zakresie funkcjonowania na rynku pracy. Wielkość rynku pracy ma olbrzymie znaczenie w procesie implementacji zidentyfikowanych dobrych praktyk.

⁴ W projekcie bierze udział region ze Szkocji.

Rysunek 2. Wielkość krajów projektu WINNET8 oraz współczynniki aktywności ekonomicznej ogółem

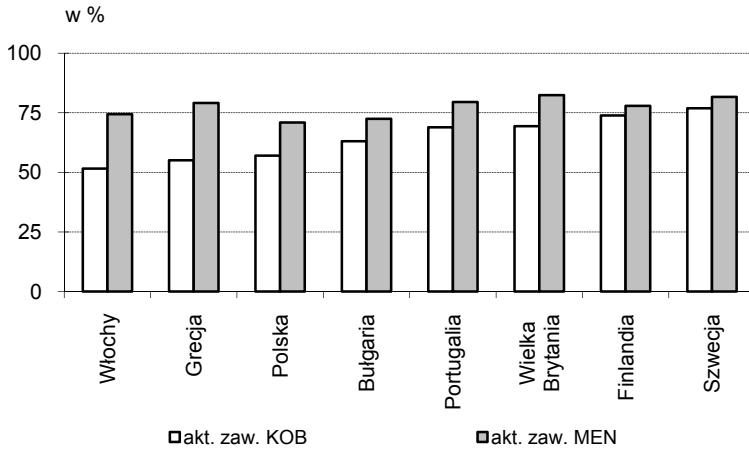

Źródło: jak pod rysunkiem 1.

Współczynnik aktywności zawodowej nie wykazał związku z wielkością kraju. Wysoki poziom aktywności ekonomicznej zaobserwowano w krajach Europy Północnej: Szwecji, Finlandii i Wielkiej Brytanii. Są to kraje o wysokim poziomie organizacji rynku pracy. Niskie wartości współczynnika wystąpiły w mniej zamożnych krajach Europy: Bułgarii, Grecji i Polsce, co wiąże się z gorszą sytuacją na rynku pracy. Niską aktywność zaobserwowano we Włoszech, również w kraju „starej Unii”. Jedną z przyczyn jest powszechność tradycyjnego modelu podziału życia społecznego na sferę publiczną przypisaną mężczyznom i sferę domową przypisaną kobietom. Podział ten w większości krajów europejskich traci na wyrazistości, jednak proces upodabniania się ról kobiet i mężczyzn w niektórych krajach przebiega wolniej.

W dalszej części podjęto próbę odpowiedzi na pytanie, gdzie i dlaczego różnica pomiędzy aktywnością zawodową kobiet i mężczyzn jest największa oraz w których krajach występuje najsilniejsze zróżnicowanie aktywności ze względu na wiek i co może być tego przyczyną.

Rysunek 3. Współczynniki aktywności ekonomicznej w krajach WINNET8 w 2008 roku

Źródło: jak pod rysunkiem 1.

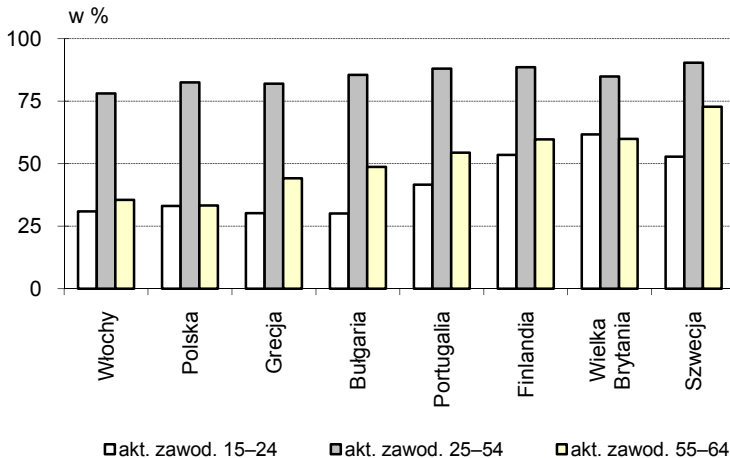
We wszystkich krajach współczynnik aktywności ekonomicznej jest wyższy dla mężczyzn niż dla kobiet (rysunek 3). Duża luka pomiędzy obiema grupami występuje w krajach, gdzie popularny jest tradycyjny model funkcjonowania rodziny, w którym mężczyzna jest „żywicielem rodziny”, a kobieta prowadzi dom. Są to kraje: Grecja, Włochy i Polska. Mowa o relatywnie niskim poziomie aktywności zawodowej, bo również w wymienionych krajach ponad połowa kobiet w wieku 15–64 wykazywała taką aktywność. Kraje te, szczególnie Polska i Grecja, są mniej zamożne w porównaniu z pozostałymi krajami członkowskimi UE. Trudna sytuacja na rynku pracy, brak popytu na pracę, długotrwały proces zakładania i prowadzenia własnej działalności, wysokie podatki, to czynniki bezpośrednio lub pośrednio obniżające aktywność zawodową. Dużą rozbieżność pomiędzy poziomem aktywności zawodowej kobiet i mężczyzn zaobserwowano w Wielkiej Brytanii, jednym z zamożniejszych krajów europejskich. Tutaj zasadniczą przyczyną wyraźnej różnicy nie jest ani zła sytuacja gospodarcza, ani tradycyjny model funkcjonowania społecznego przypisujący kobiecie sferę domową, lecz wysoki poziom aktywności zawodowej mężczyzn (82,4%).

W grupie krajów WINNET8 im wyższa aktywność zawodowa, tym niższa różnica w poziomie aktywności kobiet i mężczyzn, co może oznaczać, że im

lepiej zorganizowany i efektywny rynek pracy, tym mniej zróżnicowane role kobiet i mężczyzn. Dzielą oni wówczas równomiernie obowiązki zawodowe i domowe, zwiększając popularność partnerskiego modelu podziału pracy. Warunkiem wysokiej aktywności zawodowej ogółem w danym kraju jest wysoki poziom aktywności zawodowej kobiet. Ten ostatni jest natomiast silnie uzależniony od istniejącego systemu opieki nad dziećmi. Brak dobrze zorganizowanego systemu przy jednoczesnej aktywizacji zawodowej kobiet pogłębi problemy demograficzne danego kraju. Spowoduje, że kobiety i mężczyźni nie będą decydowali się na założenie i powiększenie rodziny, co w wymiarze ogólnospołecznym i długookresowym zniweluje wkład ekonomiczny, jaki mieli będąc aktywnymi zawodowo.

Dobrze zorganizowany rynek pracy i system opieki nad dziećmi jest możliwy, czego przykładem są kraje skandynawskie. Wielopłaszczyznowe wspieranie kobiet na rynku oraz w zakresie „mądrego” łączenia sfery rodzinnej i zawodowej zaowocowało dobrą sytuacją na rynku pracy, co wykazuje niniejsza analiza, oraz najwyższym poziomem dzietności (Szwecja: $TFR^5 = 1,91$).

Rysunek 4. Różnice pomiędzy współczynnikami aktywności ekonomicznej według wieku

Źródło: jak pod rysunkiem 1.

⁵ TFR – *total fertility rate*, współczynnik dzietności ogólnej informuje o liczbie dzieci urodzonych przez statystyczną kobietę w wieku rozrodczym (15–49 lat).

Analizując kształtowanie się współczynnika aktywności ekonomicznej według wieku (zob. rysunek 4), należy stwierdzić, że we wszystkich krajach najwyższą aktywność zaobserwowano dla grupy środkowej w wieku 25–54 lata, a w następnej kolejności dla grupy najstarszej 55–64 lata. Szczególnie imponująca jest aktywność zawodowa ludności starszej w Szwecji, Finlandii i Wielkiej Brytanii, czyli w krajach o najlepszej organizacji sfery publicznej, w tym rynku pracy. Najniższą aktywność ekonomiczną wykazali najmłodsi, co jest związane z faktem, iż część tych osób kształci się, zwiększając swoje przyszłe szanse na rynku pracy. Niemniej jednak sytuacja ludzi młodych, którzy chcą uczestniczyć w rynku pracy, jest najtrudniejsza. Stopa bezrobocia w najmłodszej grupie jest dwa razy wyższa niż dla ludności ogółem, niezależnie od poziomu rozwoju ekonomicznego danego kraju⁶.

Tabela 1. Współczynniki zatrudnienia kobiet i mężczyzn oraz stopy wzrostu zatrudnienia w 2008 roku

Kraj	M zatrudnienie mężczyzn (%)	K zatrudnienie kobiet (%)	Różnica pomiędzy M i K	Stopa wzrostu zatrudnienia mężczyzn 2008/2007 (%)	Stopa wzrostu zatrudnienia kobiet 2008/2007 (%)
Bułgaria	68,5	59,5	9,0	3,5	3,0
Grecja	75,0	48,7	26,3	0,7	2,1
Włochy	70,3	47,2	23,1	-0,4	1,4
Polska	66,3	52,4	13,9	4,1	3,9
Portugalia	74,0	62,5	11,5	0,2	0,7
Finlandia	73,1	69,0	4,1	2,0	1,2
Szwecja	76,7	71,8	4,9	1,1	0,7
Wielka Brytania	77,3	65,8	11,5	-0,2	0,4

Źródło: jak pod rysunkiem 1.

W dalszej kolejności zbadano, jak kształtowały się współczynniki zatrudnienia kobiet i mężczyzn oraz w których krajach różnica pomiędzy oboma współczynnikami była największa i dlaczego (tabela 1). We wszystkich badanych krajach współczynniki zatrudnienia mężczyzn były wyższe od współczyn-

⁶ Szerzej na ten temat w K. Wawrzyniak, *Bezrobocie wśród osób w wieku do 24 lat w Polsce oraz w krajach Unii Europejskiej*, „Wiadomości Statystyczne” 2002, nr 11, s. 84–93.

ników wyznaczonych dla kobiet. Zasadniczą przyczyną jest fakt, iż kobiety łączą pracę zawodową z funkcją macierzyńską (rodzenie i wychowanie dzieci), a zatem częściej przerywają lub odraczają aktywności zawodowe. Zinstytucjonalizowany i dobrze zorganizowany system opieki nad dziećmi ułatwia godzenie obu sfer życiowych – sfery zawodowej i rodzinnej. W krajach, gdzie system ten funkcjonuje najlepiej, jak wspomniano wcześniej, występuje jednocześnie wysoki współczynnik dzietności i wysoki poziom zatrudnienia. Należy zaznaczyć, że wysoki współczynnik zatrudnienia kobiet często dotyczy zatrudnienia w niepełnym wymiarze czasu pracy. W Szwecji i Wielkiej Brytanii udział pracujących w ten sposób w ogóle zatrudnionych jest najwyższy w porównaniu z pozostałymi krajami.

Najmniejsze różnice pomiędzy współczynnikami zatrudnienia kobiet i mężczyzn zaobserwowano w Szwecji i Finlandii, największe wystąpiły w przypadku Grecji i Włoch. Ostatnie dwa kraje stanowią przykład społeczeństw silnie patriarchalnych o wysokiej popularności tradycyjnego modelu funkcjonowania rodziny, w którym mężczyzna pracuje zawodowo, a kobieta prowadzi gospodarstwo domowe.

W większości krajów, to jest w 5 przypadkach na 8, stopa wzrostu współczynnika zatrudnienia w 2008 roku w porównaniu z rokiem poprzednim dla kobiet była wyższa od odpowiedniej stopy wyznaczonej dla mężczyzn. Jest to spowodowane niższymi wartościami współczynników dla kobiet, przy jednoczesnym wprowadzaniu programów, dyrektyw i zaleceń aktywizujących tę grupę na rynku pracy. Oprócz programów wspierających kobiety ogółem wiele z nich koncentruje się na wybranych grupach o szczególnie niskim poziomie uczestnictwa w rynku, na przykład programy aktywizujące kobiety starsze, kobiety z terenów wiejskich czy kobiety, które wracają na rynek pracy po urodzeniu dziecka.

W dalszej kolejności zbadano zróżnicowanie statusu zawodowego i wykształcenia kobiet pracujących w porównywanych krajach. Wyniki przedstawiono w tabeli 2.

We wszystkich porównywanych krajach większość kobiet zatrudnionych jest przez inną osobę. Oznacza to, że nie są ani właścicielkami firm, w których pracują, ani nie zasiadają w organach wysokiego szczebla – zarządach, radach nadzorczych. Zaobserwowano, że im mniej zamożny kraj, tym wyższy udział samozatrudniających się kobiet i kobiet pracodawczyń – właścielek przedsiębiorstw. Fakt ten należy tłumaczyć dużą liczbą mikroprzedsiębiorstw prowa-

dzonych przez kobiety w takich krajach, jak Grecja, Włochy, Polska i Portugalia. Nierzadko samozatrudnienie jest jedyną szansą podjęcia aktywności zawodowej. Trudna sytuacja na rynku pracy niejako zmusza kobiety do otwierania i prowadzenia własnych przedsiębiorstw. Może być to wynikiem restrukturyzacji istniejących zakładów pracy, które podejmują decyzję o redukcji liczby zatrudnianych pracowników, niekiedy oferując im możliwość kontynuacji współpracy po uprzednim założeniu przez nich własnej działalności gospodarczej. W takiej sytuacji ciężar części świadczeń, na przykład zdrowotnych, przenoszony jest na samozatrudniającego się pracownika. Zatem należy być ostrożnym, jeśli chodzi o pozytywne ocenianie wysokiego poziomu samozatrudnienia w niektórych z badanych krajów, ponieważ może to być skutek niekorzystnych procesów na rynku pracy.

Tabela 2. Status zawodowy i wykształcenie kobiet pracujących w krajach WINNET8

Kraj	Kobiety pracodawczyni lub samozatrudniające się (%)	Kobiety zatrudnione przez inną osobę (%)	Wykształcenie podstawowe (%)	Wykształcenie średnie (%)	Wykształcenie wyższe (%)
Bułgaria	8,1	91,9	12,8	55,3	32
Grecja	23	77	26,8	41,7	31,4
Włochy	16,8	83,2	29,3	48,9	21,9
Polska	15	85	7,2	63,1	29,7
Portugalia	17,2	82,8	62,9	16,8	20,3
Finlandia	7,9	92,1	14	43,8	42,2
Szwecja	5,3	94,7	11,5	51,2	37,7
Wielka Brytania	7,5	92,5	21,2	43	35,8

Źródło: jak pod rysunkiem 1.

Badając wykształcenie kobiet pracujących w krajach WINNET8, należy stwierdzić, że przeważają osoby z wykształceniem średnim; drugą pod względem wielkości grupę stanowią kobiety z wyższym wykształceniem, a najmniejszą – z podstawowym. Wyjątkiem spośród badanych krajów jest Portugalia, w której struktura wykształcenia pracujących jest odwrotna od dominującej w pozostałych krajach analizy. Największy udział kobiet pracujących ma wykształcenie podstawowe, następnie wyższe, najwęższa grupa to pracujące kobiety z wykształceniem średnim.

Poziom wykształcenia kobiet i mężczyzn w krajach Unii Europejskiej systematycznie rośnie. Programy aktywizujące edukację ludności są niezbędne do realizacji celów gospodarki opartej na wiedzy oraz celów, które wytyczają sobie społeczeństwa informacyjne. Niekiedy jednak wydłużanie procesu edukacyjnego może oznaczać trudności ze znalezieniem właściwego miejsca na rynku pracy oraz szczególnie trudną sytuację na danym rynku. Kwestie związane z wykształceniem kobiet są ważne dla partnerów realizujących projekt WINNET8, ponieważ jednym z celów przedsięwzięcia jest aktywizacja kobiet w obszarze wykorzystania nowych technologii. Warunkiem powodzenia opisanych działań jest dbałość o poziom i rodzaj wykształcenia kobiet. Ma ono bowiem związek z wynagrodzeniem otrzymywanym przez kobiety (tabela 3).

Tabela 3. Wynagrodzenie kobiet według zawodów⁷ w krajach WINNET8

Kraj	Przeciętne wynagrodzenie kobiet w EUR	Przeciętne wynagrodzenie kobiet w EUR					
		prawnik, urzędnik wyższego szczebla, menedżer	specjalista	technik	urzędnik i zawody pokrewne	sprzedawca i zawody pokrewne (głównie usługi)	rzemieślnik i zawody pokrewne (głównie handel)
Bułgaria	183	434	273	231	169	118	136
Grecja	1400	2833	2016	1531	1325	1204	1582
Włochy	1865	4546	2248	2031	1964	1528	1410
Polska	597	1192	747	637	537	361	365
Portugalia	1089	2658	2132	1334	934	671	505
Finlandia	2267	3786	3104	2385	2125	1874	2025
Szwecja	2635	4035	3157	2745	2325	2391	2233
Wielka Brytania	2760	4178	4538	3243	2260	1854	2359

Źródło: jak pod rysunkiem 1.

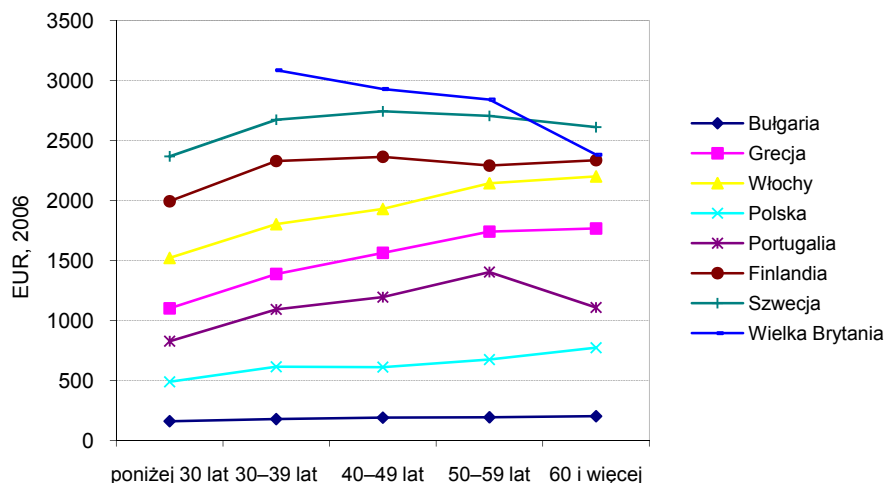
Średnie zarobki kobiet w 27 krajach Unii Europejskiej wyniosły w 2006 roku 1932 EUR. Zmienna wykazała bardzo silnie zróżnicowanie pomiędzy krajami realizującymi projekt. Przeciętne wynagrodzenie w Wielkiej Brytanii, kraju, w którym zaobserwowano najwyższe wartości, było ponad 15 razy wyższe od wynagro-

⁷ W tabeli zamieszczono nazwy podstawowych zawodów w danej grupie – zawodów „reprezentantów”.

dzenia w najmniej zamożnej Bułgarii. Do właściwego przebiegu współpracy międzynarodowej i międzyregionalnej, przykładowo podczas transferu dobrych praktyk, niezbędna jest świadomość opisywanych relacji. W czołówce pod względem wysokości wynagrodzenia znalazły się po raz kolejny: Wielka Brytania, Szwecja, Finlandia. Najniższe przeciętne zarobki kobiet odnotowano w Polsce i Bułgarii. W tabeli 3 zamieszczono również przeciętne wynagrodzenie w wybranych zawodach. Szereg ten uporządkowany malejąco, od najwyższych do najniższych przeciętnych zarobków, prezentuje się następująco: prawniczka, specjalistka, technik, urzędniczka, sprzedawczyni i osoba świadcząca usługi pokrewne, rzemieślniczka i świadcząca usługi pokrewne zwykle związane z handlem.

Liderem pod względem wynagrodzenia w powyższej analizie jest prawniczka z Włoch, której przeciętne zarobki wyniosły 4546 EUR na miesiąc. Drugie miejsce zajęła specjalistka z Wielkiej Brytanii zarabiająca średnio 4538 EUR. Ranking zamykają przedstawicielki z Bułgarii – przeciętne wynagrodzenie kobiet pracujących w zawodzie rzemieślniczym wyniosło 136 EUR, średnia pensja sprzedawczyni 118 EUR, czyli blisko 40 razy mniej od średniego wynagrodzenia najlepiej zarabiających Europejek. Mając na uwadze powyższe dane, można z całą stanowczością stwierdzić, że „Europa nie jedno ma imię”.

Rysunek 5. Przeciętne wynagrodzenie kobiet według wieku w krajach WINNET8

Źródło: jak pod rysunkiem 1.

Na rysunku 5 przedstawiono zależność średniego wynagrodzenia kobiet od wieku. W większości krajów wraz z upływem lat przeciętne wynagrodzenie kobiet rośnie. Wynika to ze wzrostu kompetencji, doświadczenia, dojrzałości oraz możliwości i chęci przeznaczenia większej ilości czasu na pracę zawodową. Ciekawe zjawisko zaobserwowano w trzech z analizowanej ósemki krajów – w Wielkiej Brytanii, Szwecji i Portugalii. W krajach tych przeciętne zarobki rosły z wiekiem, ale w najstarszej grupie w wieku 60 lat i więcej spadały. W przypadku Szwecji spadek ten był niewielki, natomiast jeśli chodzi o Wielką Brytanię i Portugalię – bardzo wyraźny. Zasadniczą przyczyną obniżenia się przeciętnego wynagrodzenia w najstarszej grupie ma charakter „strukturalny” i jest to spadek zaangażowania zawodowego w tej grupie wieku, rozumianego jako zakończenie kariery zawodowej lub pracę zawodową w niepełnym wymiarze czasowym. Wśród kolejnych przyczyn można wskazać: świadomy lub nieświadomy spadek wydajności pracy, który może być podyktowany chęcią zaangażowania się w inne sfery życia oraz, w niektórych przypadkach, możliwością utrzymania się ze zgromadzonego wcześniej kapitału zamiast wypełniania codziennych obowiązków zawodowych. W pewnych sytuacjach spadek aktywności zawodowej wynika z (wymuszonej ekonomicznie lub nie) chęci pomocy dzieciom w formie opieki nad wnukami.

Podsumowanie

Jednym z celów realizowanego przez Uniwersytet Szczeciński projektu WINNET8, w ramach programu INTERREG IVC, jest wspieranie kobiet na rynku pracy między innymi przez implementację dobrych praktyk, czyli projektów, programów i strategii sprawdzonych wcześniej w innych krajach Unii Europejskiej. Warunkiem właściwego transferu dobrych praktyk jest znajomość sytuacji kobiet i specyfiki rynków pracy we wszystkich krajach projektu.

Przeprowadzona analiza empiryczna wykazała silne zróżnicowanie sytuacji kobiet na rynkach pracy badanej ósemki krajów. Precyzyjne określenie różnic i podobieństw możliwe było wyłącznie na podstawie materiału statystycznego. Wcześniejszy opis niepotwierdzony konkretnymi statystykami zbyt mocno upodobił do siebie badane obszary. Silne zróżnicowanie zaobserwowano dla wszystkich najważniejszych charakterystyk rynku pracy – przeciętnego wynagrodzenia, współczynnika aktywności zawodowej, poziomu wykształcenia

zatrudnionych kobiet, współczynnika zatrudnienia i udziału kobiet pracujących w niepełnym wymiarze pracy.

Wyodrębniły się wyraźne trzy grupy krajów – zamożne kraje Europy Północnej: Wielka Brytania, Szwecja i Finlandia, kraje Europy Południowej: Portugalia, Włochy i Grecja oraz trzecia grupa najsłabiej prosperujących rynków pracy: Polska i Bułgaria. Wyraźny podział, obecny w przypadku większości zmiennych poddanych analizie empirycznej, jest potwierdzeniem dobrze skonstruowanego partnerstwa projektu WINNET8, reprezentującego różny poziom rozwoju gospodarczego. Kraje słabiej rozwinięte będą miały szansę zapoznać się i „zaimplementować” w formie regionalnego planu działań sprawdzone instrumentarium poprawiające sytuację w badanym zakresie.

Planowane jest również przeprowadzenie podobnych badań dla regionów biorących udział w przedsięwzięciu, a następnie poszerzyć analizę statystyczną o kwestie związane z innowacyjnością i zastosowaniem nowych technologii przez kobiety na rynku pracy.

Literatura

- Bąk I., Markowicz I., Mojsiewicz M., Wawrzyniak K., *Wzory i tablice statystyczne*, KEiS US, SPiR, Szczecin 1997.
- Eurostat, *Labour Market Statistics*, European Commission, Luxemburg 2009.
- Eurostat, *The Life of Women and Men in Europe. A Statistical Portrait*, Office for Official Publications of the European Communities, Luxemburg 2008.
- Hozer-Koćmiel M., *Gender mainstreaming w ekonomii*, cz. II, *Dystrybucja czasu i wartości pracy kobiet*, Uniwersytet Szczeciński, IADiPG, Szczecin 2007.
- Wawrzyniak K., *Bezrobocie wśród osób w wieku do 24 lat w Polsce oraz w krajach Unii Europejskiej*, „Wiadomości Statystyczne” 2002, nr 11.

SIMILARITIES AND DIFFERENCES IN THE SITUATION OF WOMEN IN THE LABOUR MARKET IN WINNET8 COUNTRIES

Summary

The aim of the article was to describe and compare the different aspects of women's and men's participation in the labour market in selected European countries. The authors have shown how strongly the countries differ while comparing the main charac-

teristics of the market e.g. GDP per capita, the size of the market, economic activity rates by sex and age groups, women's employment rates by professional status, part-time employment, and women's monthly earnings in general and by occupation. The three main groups of WINNET8 countries have been clearly distinguished as (i) rich countries of Northern Europe: United Kingdom, Sweden and Finland, (ii) the Southern European countries: Greece, Italy and Portugal, and (iii) the group of the economically weakest countries: Poland and Bulgaria. Shaping regional and national policies, which is the main objective of the project, relates strongly to women's status in the labour market. Knowledge of the market is of high importance for the project stakeholders, and a precise estimation of its situation using statistical data is a must.

Translated by Marta Hozer-Koćmiel

Keywords: labour market, women and men, differences and similarities.